

Emre OKAN* -Züleyha Kartal ÖNEMLİ**

Akçakoca'da Bir Roma Dönemi Yapısı***

A Roman Building in Akcakoca

ÖZET

Akçakoca, Batı Karadeniz kıyısında yer alan küçük bir ilçedir. Düzce iline bağlı bu ilçe, Diapolis antik kentinin üzerine inşa edilmiştir. Diapolis, Antik Bithynia Bölgesi'nin bir liman yerleşimi olmasına rağmen, tüm antik metinler içinde yalnızca Marcianus'un Periplus Maris Exteri isimli seyahat kitabında bahsedilir. Bu liman İ.Ö. 5. yüzyılda Herakleia'yı kuran kolonistler tarafından Melen Nehri kenarındaki korunaklı bir tepe üzerine kurulmuş Prusias ad Hypium kentinin limanı işlevini görür. 2016 yılında, Akçakoca Ceneviz Kalesi yakınlarındaki bir şahıs arazisinde, Konuralp Müzesi uzmanları tarafından yapılan sondaj kazılarında, bölge arkeolojisi adına önemli sonuçları beraberinde getiren bir yapı bulunur. Bu yapının içinde gerçekleştirilen kazılarda, 25 cm. lik seviyede insan iskeletleri ve çok sayıda arkeolojik malzeme keşfedilir. Arkeolojik malzeme incelendiğinde, yapının en erken İ.S. 1-2. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlandığı ve olasılıkla İ.S. 4. veya 5. yüzyılda kullanımının sona erdiği anlaşılmıştır. Yapıdan ele geçen arkeolojik materyal, Diapolis'in yapının kullanıldığı dönemde, Roma İmparatorluğu'nun farklı bölgeleriyle olan ilişkisini göstermesi açısından da önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Akçakoca, Diapolis, Batı Karadeniz, Roma, Pontik, Seramik, Cam.

ABSTRACT

Akçakoca is a small district located on Western Black Sea coast. This place, which is built on ancient Diapolis, bound to Duzce province. Although it is one of the important harbour cities in Bithynia Region, all of ancient literature, it just mentioned in Periplus Maris Exterii of Marcianus. In the mean time, Diapolis, in ancient time, was also used as a harbour of ancient city of Prusias ad Hypium which was founded on a sheltered hill near ancient Hypios River by Heracleian colonists. In 2016, in a private land near Genoese Castle, the remains of an ancient building was recovered by archaeologists of Konuralp Museum and significant results for this region's archaeology has been revealed with this finding. During the excavations, in the 25 cm. layer over the floor, human skeletons and the numerous archaeological artefacts have been found. When the archaeological artefacts were analysed, it is realised that this building was used as a grave or bone collection area from 1st-2nd cent. AD to 4th-5th cent. AD. The archaeological material found in this square planned structure is also important to show that the relationship between Diapolis and the different regions of Roman Empire.

Keywords: Akçakoca, Diapolis, Western Black Sea, Rome, Pontic, Pottery, Glass.

* Yazışılan Yazar/Correspondence Author Yrd. Doç. Dr., Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü. emreokan@duzce.edu.tr

** Müze Uzmanı. Konuralp Müzesi Müdürlüğü, Konuralp/Düzce. zulukartal@hotmail.com

*** Bu yayının hazırlanması amacıyla arkeolojik materyalin çalışma iznini veren Düzce Konuralp Müzesi Müdürü ve Kazı Başkanı Sayın Celal Özdemir'e teşekkür ederim.

1- Giriş

Akçakoca, Batı Karadeniz kıyısında Düzce iline bağlı küçük bir ilçedir. Diapolis antik kentinin üzerinde yer alır. Diapolis, Antik Bithynia Bölgesi'nin bir limanı olmasına rağmen, tüm antik metinler içinde yalnızca Marcianus'un *Periplus Maris Exteri* (Khazdan, 1991, 1302; Müller, 1885)¹ isimli seyahat kitabında bahsedilir (De Graauw, 2014.). Bu kent, iç kesimde, Melen Nehri kenarındaki korunaklı bir tepe üzerine kurulmuş Prusias ad Hypium (Sevin, 2001, s. 39) kentinin limanı işlevini görmüştür (Zeyrek, Çelik, 2005, s. 20).

Ancak kent içinde gerçekleştirilen inşaat ve altyapı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan arkeolojik veriler, kentin sanıldığından daha önemli olabileceğinin göstergeleridir. Nitekim, Anadolu kıyı kentlerindeki önemli Ceneviz kalelerinden bir tanesinin bu ilçede yer alması, özellikle Cenevizliler Dönemi'nde, Akçakoca/Diapolis'in önemli bir liman ve stratejik bir yerleşim olduğunu düşündürür.

Bu makale, 2016 yılı içinde Ceneviz Kalesi yakınlarında, Konuralp Müzesi uzmanları tarafından, inşaat alanında yapılan sondaj kazılarında tespit edilmiş ve yapılan kazılardan Erken Roma Dönemi'nden itibaren kullanılmaya başladığı anlaşılan, basit planlı bir yapı ile bu yapının içinden ele geçen arkeolojik malzemenin incelenmesini ve söz konusu yapının işlevinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu yapı ve kazısı sırasında bulunmuş eserler, bugüne kadar yeterince araştırılmamış olan kentin Roma Dönemi ve sonrasında yönelik önemli bilgileri gün yüzüne çıkaracak niteliktedir. Yapıdan ele geçen arkeolojik eserler, Diapolis'in yapının kullanıldığı dönemde, farklı bölgelerle olan ilişkilerini göstermesi açısından da önemlidir.

Söz konusu yapı, Düzce İli, Akçakoca İlçesi, Hacı Yusuf Mahallesi, 315 ada, 57 no'lu parselde 3. Derece Arkeolojik SİT Alanı olarak tescil edilmiş, 11.188.02 m² lik arsada açığa çıkarılmıştır (**Şek. 1**). Akçakoca Ceneviz Kalesi'nin yaklaşık 300-400 m. güneydoğusunda, denize doğru eğimli bir yamaçta yer alır. Bu alanda yapılan sondaj çalışmalarında toplam 42 adet sondaj kazılmıştır. Mimari yapı bu 42 adet sondaj içinde, yamaca en yakın olan 15 nolu sondajda tespit edilmiştir.

Basit dikdörtgen planlı bu yapı yamaç kenarında yer alması nedeniyle, zaman içinde akan toprak tarafından kapanmıştır. Yapıya ait olması muhtemel olan ancak parçalar halinde ele geçmiş çatı kiremitleri, bu mimarinin tonozlu değil, üzeri kiremitle kaplı, olasılıkla kırma çatılı bir yapı olduğunu göstermektedir.

Bu makalede tanımlanan arkeolojik malzeme, kaseler, unguentariumlar, tabaklar, çoğunlukla Geç Roma Dönemi ticari amphora parçaları, Roma Dönemine ait kandiller ve çift kulplu derin bardakları içerir. Seramik buluntunun yanında, cam unguentariumlar, bronz bilezikler ve bir adet ayna kulbu ile bir adet strigilis, yapının içinde bulunmuş diğer materyaldir. Tüm bu arkeolojik eser, kazı sonrası laboratuvar ortamına alınarak, restorasyon, envanter, çizim ve fotoğraflama çalışmaları tamamlanmıştır.

¹ Memnon gibi Herakleia'lı olan Marcianus bir coğrafyacıdır. İ.S. 4. yüzyılda yaşamıştır. En önemli eseri olan *Periplus Maris Exteri* dış denizlere yaptığı seyahatleri içermektedir.

2- Yapının Mimari Özellikleri

Müze raporuna göre yapı ilk olarak, arazi içinde, olasılıkla kaçak kazı sırasında açılmış bir çukurun içinde, çatı kiremidi ve seramik parçaları ile birlikte tespit edilmiştir (**Şek. 2**).

Yapının duvarları, kireç harç ile birbirine tutturulmuş taş ve tuğla ile örülmüştür. Yüzeyden yaklaşık -115 cm. seviyesinde, 15 cm. kalınlığında, içinde ahşap kalıntılarının bulunduğu bir yanık tabaka mevcuttur.

Yapının yıkılmasıyla oluşan moloz yığınının kaldırılması sonrasında, mimari içinde kazılar devam etmiş ve arkeolojik materyal ile insan iskeletlerinin yer aldığı yaklaşık 25 cm. lik bir tabaka sonrası, yapının kireç harçla oluşturulmuş tabanına ulaşılmıştır (**Şek. 3**). Arkeolojik materyal dışında, doğrudan sıvalı zemin üzerine yerleştirilmiş (ya da rastgele atılmış) çok sayıda insan kemiğine rastlanmış olması, bu yapı bir mezar olabilir mi? sorusunu akla getirmektedir.

Kazı çalışmaları, yapının tam plan vermesini sağlayan kuzey, batı ve güney duvarlarını açığa çıkarmıştır (**Şek. 4**). Kuzey duvar yaklaşık 571 cm. uzunluğunda, 100 cm. ile 241 cm. arası yüksekliğinde ve 85 cm.– 100 cm. arası kalınlıktadır. Moloz taş ve tuğla sırası ile almaşık teknikte inşa edilmiştir. Batı Duvarı, 386 cm. uzunlukta, 145-183 cm. arası yükseklikte, 60-70 cm. arası kalınlıktadır. Yamacın aşağı doğru kaymasıyla yapının içine doğru eğilmiş ve orta noktasına yakın bir yerden kırılmıştır. Güney duvar, yaklaşık 4m uzunlukta ve 80-90 cm. kalınlıktadır. Üç duvarın ölçülerine baktığımızda, 100-200 cm. eksikliği göz önünde bulundurursak, tüm yapının kare ya da kareye yakın bir plana sahip olduğunu söyleyebiliriz (**Şek. 4**). Bu yapı, olasılıkla, basit bir kulübe olarak işlev görmüş olmalıdır. Yukarıda da değinildiği gibi, iskeletlerin durumuna bakılırsa, yapı ya tümenden mezar ya da en azından bir evresinde mezar olarak kullanılmış olmalıdır.

3- Arkeolojik Buluntular

Yapının içinde gerçekleştirilen kazılarda, moloz dolgunun altında kalan ve tabana kadar inen 25 cm. lik tabaka, yapıya ait tüm arkeolojik materyalin günümüze kadar korunmasını sağlamıştır.

Bu tabaka içinde yoğunluğu seramik buluntulardan oluşan, cam, bronz ve demirden yapılmış objeleri de içinde barındıran, az sayıda ama önemli bir envanter saklıdır. Bu makalede, malzemenin sınıflandırması ve tanımı, üretildiği materyale göre yapılmıştır.

3-1- Pişmiş Toprak Buluntular

Yapıda ele geçmiş ana buluntu grubudur. Giriş kısmında kısaca bahsedildiği gibi, kandil, kase, pişirme kabı (çömlek), çatı kiremidi, unguentarium, tabak ve çift kulplu bardak gibi farklı formları kapsar. Burada sayısal açıdan en yoğun grup kandillerdir, bunları unguentariumlar, tabaklar ve bardaklar izler. Bu seramikleri formlarına göre tanımlamak gerekirse;

3-1-1- Kandiller

Yapı içinde iki tanesi etütlük, dört tanesi envanterlik olmak üzere toplam 6 adet

kandil bulunmuştur. Bu kandiller İ.S. 1. yüzyıl sonlarından İ.S. 4-5. yüzyıllara kadar uzanan geniş bir zaman aralığına tarihlenir.

Şek 5A daki çark yapımı kandilin yalnızca diskusunun bir bölümü ve kulpu bulunmuştur. Kandilin yanma deliği dışa doğru küçük bir çıkıntı şeklindedir. İki ince yivle sınırlandırılmış diskusta herhangi bir figür yoktur. Ortasında ince bir yiv bulunan küçük bir halka kulba sahiptir. Benzer bir örneği Atina Agorası'nda bulunmuştur ve İ.Ö. 1. yüzyılın ortasına tarihlenir (Perlzweig, 1961, s. 79, Pl 4. Nr. 85).

Şek. 5B de, farklı form yapısıyla dikkat çeken kandil, literatürde “jug-shaped lamp” olarak tanımlanır (Zhuravlev, 2007, s. 213-214). Bu kandil, armut formlu gövde, yüksek yanma deliği, derin hazne, yine yüksek ve dar diskusa sahiptir. Diskusun etrafında yüksek ve dışa dönük bir dudak vardır. Üst kısımda dudağa, alt kısımda ise gövde ortasına birleşen yüksek ve halka formlu bir kulpu vardır. İlk örnekleri İ.Ö. geç 4. yy-erken 3. yüzyılda ortaya çıkmasına rağmen, Geç Hellenistik ve Erken Roma dönemlerinde popülerlik kazanmıştır. Akçakoca, Roma yapısı kazısı sırasında, şans eseri bu tip bir kandil kulpu hariç sağlam bir şekilde ele geçmiştir. Düz dipli, dar, yüksek diskuslu, yanma deliği belirgin bir çıkıntı şeklindeki bu tip, Khrysaliskos evi örneklerine göre İ.Ö. 1. yy sonu-İ.S. 1. yüzyıl başı arasına tarihlenebilir (Zhuravlev, 2009, s. 366, 370, Fig. 7; Nielsen, 1997, s. 71)².

Şek. 5C de görülen ve yalnızca diskus bölümü ele geçmiş kandil, literatürde volütlü kandiller olarak bilinir (Civelek, 2008, s. 115; Fırat, Metin, 2011, s. 145.)³. Üzerinde, kabartma şeklinde yunus ve deniz kabuğu figürleri yer alır. Bu tür yunus figürlü kandiller, özellikle Erken Roma Dönemi'nde yoğun biçimde üretilmiştir. Kandilin diskus bölümü yivlerle sınırlıdır. Eksik olan yanma deliğine yakın bir noktada, volüt çıkıntısı çok hafif görülebilir. Olasılıkla kulpsuzdur. Volütlü kandiller diskuslarındaki farklı motiflerle tanınır. İnsan ve hayvan figürleri yanında soyut motifler ile bitkisel bezemeler sıklıkla görülür. Yunus figürü ise volütlü kandillerde en çok kullanılan hayvan figürlerinin başında gelir. Bugün Belgrad Şehir Müzesi'nde sergilenen ve buluntu yeri belli olmayan volütlü bir kandil üzerinde, formu itibarıyla Akçakoca örneğine benzer bir yunus figürü görülebilir ve bu kandil Augustus Dönemi'ne tarihlenir (Crnobrnja, 2006, s. 54-55).

Bir diğer tam kandil, kısa burunlu ve yuvarlak formlu gövdeye sahiptir. Geniş ve bezemesiz omuzdan sonra, üzerinde kabartma ve cepheden tasvir edilmiş bir erkek büstü olan, yuvarlak formlu diskus gelir. İki yivli küçük bir halka kulpu vardır. Diskus deliği, figürün yüzünün sol yanına gelecek şekilde yerleştirilmiştir (**Şek. 5D**). Bu tip kandillerde farklı bezeme şemaları uygulanmaktadır. Diskusları dışında omuz bölümlerinde de

² Bosphoruslu yönetici Khrysaliskos'un İ.Ö. 47-17 yıllarında kullandığı villasında çok sayıda bu tip kandilin ele geçmiş olması, söz konusu dönemde bu tipin popülerliğinin önemli bir kanıtıdır. Khrysaliskos evi dışında, Zolotoe Nekropolisi, Artyucovskij Nekropolisi, İ.Ö. 1. yüzyıla tarihli Tiramba Nekropolisinin 80 mezarından bu tip bilinmektedir. Ayrıca Harmonasa'dan da benzer bir örnek İ.S. 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

³ En erken örneklerine Hellenistik Dönem'den itibaren rastlanan bu tip, Roma döneminde en sevilen kandil formlarından biri olur. Bu tip kandillerde alt gruplar, yanma deliğinin gövdeye açısı ve volütlerin formlarına göre belirlenir.

yoğun bezeme öğeleri yer alır. Kalıp yapımı olan bu kandilin benzer örneklerine antik çağın hemen her coğrafyasında rastlamak mümkündür. Isthmia Roma hamamı kazılarında ele geçen kandiller içinde Akçakoca örneğine form olarak benzer örnekler İ.S. 3. yüzyıla tarihlenir (Wohl, 1981, Pl. 134). Bunun yanında yine Akçakoca örneği ile form ve bezeme açısından benzer örnekler İ.S. 3-4. yüzyıllara tarihlenir (Perlzweig, 1961, Pl. 15-22). Akçakoca örneğine, form ve diskusundaki figür ile en çok benzeyen örnek ise Gravisca'da çoğunluğu İ.S. 4-5. yüzyıllara tarihli 23 adet kandil içinde ele geçmiştir (Hanoune, 1970, s. 244-245, No. 30)⁴.

Yukarıda bahsedilen kandiller dışında geriye kalan envanterlik nitelikteki iki kandil ise Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerine tarihlenir. Bu kandiller içinde **Şek. 5E** de görülen, armut formu, şişkin gövdeli, diskus deliği etrafında ve diskus ile yanma deliği arasında çelenk ve geometrik motifler bulunan kandil, Akçakoca mimari yapısı için önemli bir buluntudur. Bir Herakleia Pontika kolonisi olan Khersonessos antik kentinde, antik bir sinagogun kazısı sırasında, sinagog tabanı üzerinde çok sayıda benzer örnek bulunmuştur. Khersonessos'ta bulunmuş bu kandiller, armut formu bir gövdeye, asimetrik şekilde açılmış diskus deliklerine ve diskus deliği etrafında sıralanmış kabartma çelenk motifleri ya da niş benzeri figürlere sahiptir. Bazı araştırmacılar, bu niş figürlerini Yahudiliğin bir simgesi olarak yorumlamış olsalar da, Zhuravlev bu kandillerin hiç şüphesiz Pontik yani Karadeniz üretimi olduklarını öne sürer (Zhuravlev, 2012, s. 26, fig. 8)⁵. Khersonessos örneklerinden yola çıkarak Akçakoca Roma yapısında ele geçmiş bu tek örneği-en azından şimdilik- Karadeniz'in kendi üretimi olarak yorumlamak ve İ.Ö. 5-6. yüzyıllara tarihlemek doğru olacaktır.

Şek. 5E ile çağdaş olan **Şek. 5F** deki kandil ise, bu coğrafyaya oldukça yabancıdır. Formu, bezemesi ve kil yapısı ile araştırmacılar tarafından Kuzey Afrika üretimi olarak tanımlanır ve Kuzey Afrika'daki hemen her antik kentte, üretildiği tüm formlar tanımlanmıştır (Bonifay, 2005, s. 31). J. Deneauve, bu formu "Klasik Roma kandilleri" olarak tanımlarken (Deneauve, 1969, s. 210-220), C. Pavolini "Afrika Sigillatası" olarak sınıflandırır (Pavolini, Saguì - St. Tortorella ve Tortorici, 1981).

Hayes, Afrika kandillerini Tip I ve Tip II olarak iki ana gruba ayırırken, form ve bezeme özelliklerine göre, Tip II'yi A ve B şeklinde kendi içinde iki alt gruba ayırır (Hayes 1972, s. 310-315). Tip I, geniş diskus, dar ve eğimli dudak ile genellikle yanma deliği ile diskus deliği arasında gittikçe incelen bir kanala sahiptir. Düz ya da hafif çukur bir dip üzerinde durur. Bu tip kandiller genellikle ağız kenarlarında palmiye yaprağı ya da zikzak motifleri taşır. Bitkisel motif dizileri yaygındır ve diskusları üzerinde Khi-Rho harfli monogramlar, koşan hayvanlar ve büyük boyutlu rozetler yaygın olarak işlenmiştir (Hayes, 1972, s. 310-311). Tip II ise üst kısmı düz, dairesel diskuslu, uzun burunlu ve diskusla yanma deliği arasında geniş ve düz bir kanal bulunan kandillerden oluşur. Bu tip genellikle oldukça sığ bir halka kaide üzerinde durur. Tip II A, Hayes'in sınıflandırmasındaki Form 56'nın bezeme sistemine benzerken, Tip II B, imparatorluğun

⁴ Buradaki örnek, yuvarlak burunlu kandiller (Lampes à bec rond) adıyla sınıflandırılmıştır. Burun dekorasyonuna göre İ.S. 3-4. yüzyıllara tarihlenir.

⁵ Zhuravlev, bu kandillerin Pontik (Karadeniz) üretimi olduğunu ve İ.S. 5-6. yüzyıllara tarihlendiğini, ancak bunun yanında çok benzer örneklerin Filistin'de de bulduklarını belirtir.

birçok yerinde üretilmiş bir formdur ve genellikle geometrik ve bitkisel motifler yaygındır. Bunlar arasında kare, çift çizgili dörtlü yapraklar, küçük palmiye yaprakları sayılabilir. Tip II A'nın diskus motifleri çeşitli vahşi hayvanlar ve balıklar yanında gladyatör figürlerini de kapsar. Hıristiyanlığı simgeleyen Khi-Rho motifleri, kadın-erkek büstleri ile imparatorluğu simgeleyen figürler de diskuslarda kullanılmıştır. Tip II B'nin diskusunda ise yaygın biçimde geniş haç motifi, mücevher motifleri ve çok sayıda Hristiyanlığı simgeleyen motifler kullanılmıştır (Hayes, 1972, s. 312-313). Tip I genellikle İ.S. 4. yüzyıl sonu-5. yüzyıl başına tarihlenirken (Hayes, 1972, s. 312; Grandi, 2007, s. 7-8, Pl. 5, No. 1-8.)⁶, Tip II genel olarak İ.S. 5. yüzyıl başlarından 6. yüzyılın ortalarına kadar tarihlenmektedir (Hayes 1972, s. 312-313).

Akçakoca Kuzey Afrika kandili, sahip olduğu form bakımından, Hayes tarafından belirlenen Tripolitania kandillerinin ikinci grubuna dâhildir. Akçakoca örneğinde gövde armut formundadır. Küçük olan diskus kısmında belli belirsiz bir insan figürü kabartma olarak işlenmiştir. Diskusunda figür olmasına rağmen diskus deliği tam orta noktaya, yanma deliği ile aynı aks üzerine açılmıştır. Diskusun etrafı, birbirini izler şekilde yerleştirilmiş kabartma konsantrik daire ve üçgen motifleriyle bezelidir. Gerek formu, gerek bezeme özellikleri açısından Akçakoca örneğinin, İ.S. 5-6. yüzyılda üretilmiş Hayes Tip II B sınıfına dâhil olduğunu söyleyebiliriz.

Katalog

Kısa Burunlu Kandil. Uzunluk: 12 cm., Genişlik:7 cm., max. yükseklik: 4.8 cm. ince kireç ve kum katkılı, gözenekli, 5YR 6/7 (kırmızımsı sarı) renkte hamur.

Sürahi Formlu (Jug-Shaped) Kandil. Env. No. A15-1. Uzunluk: 8.3 cm., Genişlik: 5.9 cm., Yükseklik: 3.8 cm., az ince mika katkılı, 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı) renkte hamur, 2.5 YR 5/8 (kırmızı) renkte firnis boya.

Volütlü Kandil. Uzunluk: 7.2 cm., Max. Genişlik: 6.1 cm., ince kireç katkılı, 5YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte hamur. Yalnızca üst bölümü ele geçmiş bu kandilin, diskus çevresi yivlerle sınırlandırılmış, diskusunda kabartma bir yunus figürü ile yunusun altına bir deniz kabuğu figürü yerleştirilmiştir. Bu tür yunus figürlü kandiller İ.S. 1. yüzyıl içinde yaygındır.

Kısa Burunlu Kandil. Env. No. A15-17. Uzunluk: 7.3 cm., Genişlik: 5.2 cm., Yükseklik: 1.8 cm., Diskus Çapı: 2.8 cm. Katkısız, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte hamur, 2.5 YR 5/8 (kırmızı) renkte boya. Diskus üzerinde bir imparator ya da tanrıya ait olabilecek, cepheden tasvir edilmiş insan kabartma insan büstü.

Pontik Kandil. Uzunluk: 85. cm., genişlik: 5.1 cm., yükseklik 4 cm. ince kireç katkılı, 2.5 YR 5/7 (kırmızı) renkte hamur, dış yüzeyde hamur renginde astar. Asimetrik açılmış diskus deliği etrafında kabartma çelenk motifi, diskus ile yanma deliği arasında kabartma geometrik bezeme.

⁶ Bu tarih aralığı Atina Agorası, Pannonion ve Sicilya'da ele geçmiş örnekler yardımıyla verilmiştir. Ayrıca Venedik Lagününde yapılan kazılarda ele geçmiş Geç Roma ve Erken Ortaçağ dönemlerine ait seramikler arasında da Hayes II B grubuna ait kandiller yer almaktadır ve İ.S. 5. yüzyıl ortası-6. yüzyıla tarihlenmektedir.

Kuzey Afrika Kırmızı Astarlı Kandil. Uzunluk: 10 cm., Genişlik: 6.1 cm., Yükseklik: 3.7 cm., diskus dış çapı 5.5 cm., diskus iç çapı 3.7 cm. Az iri kireç, az ince mika katkılı, 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı) renkte hamur, dış yüzde 5 YR 5/8 (sarımsı kırmızı) renkte astar. Diskusta kabartma insan figürü, diskus çevresinde art arda dizilmiş konsantrik daire ve üçgen motifleri.

3-1-2- Çift Kulplu Bardaklar

Roma Döneminde günlük hayatta sık kullanılan mutfak kaplarından olan çift kulplu bardaklar da ele geçmiştir. Bu yayına biri tam form verecek ölçüde bütünlenebilmiş toplam üç örnek (**Şek 6A-C**) dâhil edilmiştir. Bu tip, Erken Roma dönemi (İ.Ö. 100-İ.S.100) seramik formları arasında yaygın olan bir türdür. İnce ve dış yüzü yivli ağız kenarı, gövdenin alt kısmındaki belirgin geçiş, sığ halka kaide ve ağız kenarından çıkarak, gövde altına doğru inen karşılıklı kulplar bu kapların karakteristik özellikleridir. Kulpların üst kısımları, olasılıkla tutuşu kolaylaştırmak için düz ve çentikli yapılmıştır. Robinson tarafından sınıflandırılan Atina Agorası Roma seramiklerinin G grubuna dâhil edilmiş benzer örnekler (Robinson, 1959, s. 31, Pl. 4, G79.), turuncu-devetüyü renkte kile ve dış yüzlerinde kırmızı astara sahiptir. Akçakoca örneklerinin de benzer kil ve astar renklerine sahip olması, bu örneklerin ithal olabileceğini düşündürür. Atina örnekleri, Hephaisteion'un kuzeybatı köşesinin yaklaşık 50 m. kadar kuzeyinde yer alan, D 4:1 depoziti dolgusunun ikinci tabakasında ele geçmiştir. Bu tabaka Tiberius zamanına tarihlenir. Buna göre Atina örneği en geç İ.S. 1. yüzyılın ortası olmalıdır (Robinson, 1959, s. 22). Abdera'da bulunmuş kırmızı astarlı benzer formlar da yine İ.Ö. 14-37 yılları arasına tarihlenmektedir (Malamidou, 2005, s. 53, Fig. 7, No. 951-954). Iassos'ta da çift kulplu bardak örneklerine İ.S. 1.yüzyılın ortasına tarihli tabakalarda rastlanmıştır (Gasparetti, 1973).

Yukarıda verilen tarihleme kriterleri doğrultusunda, Akçakoca'da bulunmuş ince cidarlı ve çift kulplu bardaklar, İ.S. 1. yüzyıl ortası-ikinci yarısına ait olmalıdır.

Katalog

Çift Kulplu Bardak. Ağız Çapı : 7,2 cm., Kaide Çapı: 3,65 cm., Yükseklik : 9,3 cm. Katkısız, gözeneksiz 7,5 YR 5,6 (koyu kahverengi) renkte hamurludur. Dış yüzey 7,5 YR 3,2 (koyu kahverengi), 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) değişen tonlarda, iç yüzey 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı) renkte astarlıdır. Bu kap kazılar sırasında hasar görmüş ve ele geçen parçalarıyla yeniden birleştirilmiştir.

Çift Kulplu Bardak. Ağız Çapı: 7. cm., Yükseklik: 7.8 cm., ince kum katkılı, 7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte hamur, iç ve dış yüzeyde 2,5 YR 8/8 (kırmızı), 5 YR 4/3 (kırmızımsı kahverengi) renklerde astar.

Çift Kulplu Bardak. Ağız Çapı : 7,5 cm., Yükseklik : 3,6 cm. Katkısız, yumuşak, 10 YR 6/6 (kahverengimsi sarı), dış yüzeyde 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte astar.

3-1-3- Kaseler

Şek. 7, form ve bezeme bakımından, Akçakoca Roma yapısında bulunmuş en erken tarihli kase formudur. Kabartmalı bezemeye sahip bu "Megara" kasesi üzerinde, en altta, yapraklardan oluşan madalyon kısmından başlayarak, ağıza doğru üst üste bindirilmiş

içleri taralı eğrelti yapraklarının olduğu bir bezeme yer alır. Bu yaprak dizisi, ağzın hemen altında, yan yana dizilmiş kabartma noktalardan oluşan ince bir frizle sınırlanır. Kabın ağız kısmı kırık olduğu için dudak yapısı ve noktalı frizin üzerindeki bezeme hakkında bilgi sahibi değiliz. Kabın üzerindeki her bir yaprak dizisi son derece detaylı işlenmiştir. Üst üste yerleştirilmiş yapraklardan oluşan bezemeye sahip bu tür kaselere, “bindirmeli kaseler” adı verilmektedir (Dereboylu, 2003, s. 59).

Atina Agorası N 6 alanında, benzer bir örnek İ.Ö. 100-87 yılları arasına tarihlenir (Rotroff, 1982, s. 48). Mısır'daki Tell-Atrib'de yer alan Atribis antik kenti kazılarında, bindirme yaprak motifli benzer bir başka örnek İ.Ö. geç 3. yüzyıl-İ.Ö. 2. yüzyıl başı arasına tarihlenir (Poludnikiewicz, 2011, s. 432-433). Buna göre Akçakoca örneğini İ.Ö. 2. yüzyıl içine tarihlemek doğru olacaktır.

Kalıp yapımı kase dışında, yapının içinden ele geçen en ilginç örnek, bozuk üretim bir kase parçasıdır. Rengi, formundaki bozukluk ve kabın yüzeyinde görülen, hava kabarcıklarının oluşturduğu küçük şişlikler, bu kabın fırında, pişme esnasında bozulmaya uğradığını gösterir (**Şek. 8**). Megara kasesi ve bozuk üretim kase parçasının yapıyla bir alakası olmamalıdır. Olasılıkla yamaçtan aşağı inen topraktan karışmış olmalıdır.

3-1-4- Unguentariumlar

Unguentarium formu, ilk üretilmeye başladığı Hellenistik Dönem'den itibaren, antik dünyanın en çok ilgi gören formlarından biri haline geldi (Anderson-Stojanovic, 1987, s. 105). Bugün, özellikle mezar hediyesi olarak kullanılmaları sayesinde, sağlam bir kronolojik ve tipolojik sınıflandırmaya sahip olan unguentariumlar önemli tarihleyici malzemelerdir. Akçakoca Roma yapısı kazılarında sayısı az olmakla birlikte, kronolojik olarak Hellenistik ve Erken Roma dönemlerine tarihli pişmiş toprak ve cam unguentariumlar bulunmuştur. Cam unguentariumlar, “Cam Eserler” başlığı altında anlatılmıştır. Pişmiş toprak unguentariumlar ise, cam unguentariumların aksine sağlam değildir. Toplam 4 adet etütlük nitelikteki unguentariumdan iki tanesi ağız boyun, iki tanesi ise boyun ve dip kısımlarından ibarettir (**Şek. 9A-D**).

Unguentariumlar içerisinde **Şek. 9A** da görülen ağız ve boyun parçası form itibarıyla en erken tarihli örnektir. Form, dışa taşkın kalın bir dudağa, kısa ve içbükey bir boyuna sahiptir. Kısa boyunlu bu tip, “fusiform” ya da “spindle shape” adı verilen ve Hellenistik Dönem'de üretilen erken unguentarium formlarından olmalıdır. Bu form, kısa boyunlu ve şişkin gövdelidir. Alçak bir kaide üzerinde durur. Atina Agorası buluntuları arasında ele geçmiş bu tip örnekler genellikle İ.Ö. 4. yüzyıl sonu-İ.Ö. 3. yüzyıl başlarına tarihlenir (Anderson-Stojanovic 1987, s. 108). Özellikle Akçakoca örneğine boyun ve ağız formu bakımından benzer bir örnek, İ.Ö. 250-210 yıllarına tarihlenir (Rotroff, 2006, s. 292). Bu tip erken unguentariumların büyük bölümünün dış yüzlerinin astarlı oldukları bilinir. Akçakoca örneğinde de, dış yüzeydeki kırmızı renkli astar, her ne kadar deforme olmuşsa da, görülebilir. Bu unguentarium, tarihi itibarıyla yapının kullanımından önceye aittir ve olasılıkla yapının kazısı sırasında kazılan toprağa karışmış olmalıdır.

İkinci örnek **Şek. 9B** de görülen unguentarium dibidir. Bu unguentariumun kaidesi kısa ve düz tabanlıdır. Hafif bir içbükey kavisle doğrudan gövdeye geçiş yapar. Bu tür

kaideye sahip unguentariumlar genellikle İ.Ö. geç 2. yüzyıl-İ.Ö. erken 1. yüzyıl arasına tarihlenir (Rotroff, 2006, s. 295). **9A** gibi bu kandil de erken tarihlidir ve yapı ile bir ilişkisi olmamalıdır.

Yukarıda tanımlanan iki örnekten sonra, diğer iki unguentarium, “piriform” ya da “pear shaped” olarak isimlendirilen, uzun boyunlu, torba formunda gövdeye sahip unguentariumlardır (**Şek. 9C-D**). Her iki unguentariumun da sahip oldukları formlar, Erken Roma Dönemi’nin standart formlarıdır. Nitekim Atina Agorası buluntuları arasında bu tip unguentariumlar İ.S. 1. yüzyılın başı ile ortası arasına tarihli tabakalardan bulunmuştur (Hayes, 2008, s. 268; Hayes, 1976, s. 62, 122).

Katalog

Unguentarium (ağız -boyun). Ağız Çapı 2 cm., Yükseklik 4.2 cm., katkısız, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte hamur, dış yüzeyde 2.5. YR 5/8 (koyu kırmızımsı kahverengi) renkte astar.

Unguentarium (dip). Kaide Çapı 1.5 cm., Yükseklik 3.9 cm. çok ince kireç ve kum katkılı, gözenekli, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte hamur.

Unguentarium (ağız-boyun-üst gövde). Ağız Çapı 2.9, Yükseklik 8.3 cm., ince kireç ve kum katkılı, gözenekli, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte hamur, boyunun üst bölümü ve ağız kenarında 2.5 YR 6/8 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte boya.

Unguentarium (boynun alt bölümü-dip). Kaide Çapı 3 cm., Yükseklik 10 cm., 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte hamur, boyun üzerinde 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte boya.

3-1-5- Tabaklar

Yapıdan ele geçen tabaklar, tipolojik açıdan zengin bir seramik envanteri sunar. Bu envanter içinde, dışa taşkın, düz kenarlı ve kenar üst kısmında plastik bezemeleri bulunan tabaklar, tarihlendirme açısından önemli buluntular arasında sayılabilir. Bu kapların önemli ve tanımlayıcı özellikleri olan kenarındaki plastik süslemeler, metal kapları taklit etmek amacıyla yapılmıştır ve Karadeniz Havzası’nın büyük bölümünde ve Yunanistan’da da ele geçmiştir. (Fontana Yılmaz, 2015, s. 311).

Ağız kenarı kabartmalı tabaklara ait iki adet parça ele geçmiştir. Bu parçalardan biri tabağın tutamak kısmına aittir. Tutamağının üst yüzeyinde, kenar kısmı inci motifi ile bezenmiş, tabak çukuru ile inci motifi arasına ise iki adet yiv ve bitkisel bezemeler eklenmiştir (**Şek. 10 A**). Benzer tabaklar, Zonguldak İli, Filyos ilçesindeki Tios antik kenti kazılarında, Akropol 09.S.01 açmasında ele geçmiş ve Pontus seramiği olarak sınıflandırılmıştır (Fontana Yılmaz, 2015, s. 322). Bu kabın gerçekten de Potus üretimi olup olmadığı kesin olmasa da, Filyos örneğinde olduğu gibi üzerindeki kırmızı astar, Erken Roma Dönemi’nden itibaren bilinen batı sigillatları sınıfına dâhil olabileceğini gösterir. Akçakoca örneğinde kil muhtemelen pişmeden ötürü açık gri bir renk almıştır ve kabın yüzeyinde herhangi bir astara ait iz yoktur. Kabartma bezemeler de belli belirsizdir. Filyos örneği tabakasına göre İ.S. 1. yüzyılın ilk yarısı ile İ.S. 2. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlenir.

Akçakoca’da bulunmuş, ağız kenarı kabartma bezemeli bir diğer tabak parçası ise

(**Şek. 10 B**), en dış kenarı inci motifi, geri kalan kısmı ise tabak çukuruna kadar yivlerle bezenmiş bir kaptır. Çok benzer örneklerine yine Filyos kazılarında rastlanmıştır. Bu parçanın yüzeyinde, diğer örneğin aksine kırmızı astara ait izleri görmek mümkündür. Filyos kazı buluntuları ışığında bu tip Pontik tabaklar da İ.S. 1-2. yüzyıllara tarihlenir.

Katalog

Pontik Tabak. Çap belli değil. Yükseklik 2.5 cm. İnce kireç ve kum katkılı hamur, olasılıkla pişmeden dolayı 5 Y 7/1 (açık gri) renkte, dış yüzeyde 2.5 Y 3/2 (çok koyu grimsi kahverengi) renkte boya izleri.

Pontik Tabak. Ağız Çapı 22.6 cm., Yükseklik 1.5 cm., az, iri kireç, ince kum katkılı 5 YR 5/8 (sarımsı kırmızı) renkte hamur. İç yüzeyde 2.5 YR 4/6 (kırmızı) renkte boya izleri.

3-1-6- Çatı Kiremitleri

Gerek yapının duvarları üzerinde gerekse de kazılan toprağın içinde çok sayıda çatı kiremidi parçasının bulunması, bu yapının kiremitle örtülü bir çatısının olduğunu gösterir. Olasılıkla şiddetli bir yıkıma uğramış olan bu yapının kiremit buluntuları içinde, tam profil ve ölçü veren örnek maalesef ele geçmemiştir. Bu yüzden ele geçen parçaların kenar çerçevelerinin profili ve kiremitlerin düz yüzeyleri ile yapmış oldukları açı tarihleme açısından eldeki kriterlerdir. Bu yapıda, kenarları dik şekilde yükselen (dış yükseklik 6.2 cm., iç yükseklik 3.3 cm., genişlik 2.5 cm.), üst yüzeyi boylamasına, parmakla yapılmış sığ yivlerle bezenmiş, kalın cidarlı düz kiremitler (tegula) kullanılmıştır (**Şek. 11A-B**). Bu düz kiremitlerin ne tür kapama kiremitleriyle (imbrex) örtülü oldukları bilinmemektedir. **Şek. 11 A** da görülen parça, kiremitlerin sahip olduğu ölçüler hakkında bilgi verecek en önemli parçadır. Bu parça mevcut haliyle 19 x 14.5 cm. ölçülerindedir. Bu ölçülerden yola çıkarak, kiremitlerin tam halinin 40-45 cm. eninde ve yaklaşık 50-55 cm. boyunda olması muhtemeldir. Alt ve üst kısa kenarlar arasında genişlik farkı olup olmadığı anlaşılabilir. Bu ölçüler yanında, kiremitlerin kenar çerçevelerinin profili ve düz yüzey ile yapmış oldukları açı da, bu kiremidin, Roma dönemi içinde üretilmiş ve kullanılmış olduğunu gösterir.

Balkan Yarımadası'nın kuzeybatısında, Illyria bölgesindeki arkeolojik çalışmalarda, Boka Kotorska koyu girişinin güneyinde bulunmuş ve bulunduğu yerle isimlendirilmiş Boka Kotorska I Batığı, İ.Ö. 1.-İ.S. 1. yüzyıllara tarihlenen çatı kiremitleri taşımaktadır (Royal, 2012, s. 423-426). Boka Kotorska I Batığı kiremitleri, ortalama 47x63x2.5 cm. ölçülerindedir. Kenar çerçeveleri, kiremidin düz yüzeyine 90° lik bir açıyla birleşir (Royal, 2012, Tab. 4, fig.11). Ölçüleri gereği Boka Kotorska I Batığı kiremitleri Akçakoca kiremitlerinden biraz daha büyük olmalıdır. Ölçü olarak en yakın örnekler ise İngiltere'deki Roma yerleşmelerinden Caerleon'dan ele geçmiştir. İ.S. geç 1. yüzyıla tarihlenen, 38 x 55 cm. boyutlarındaki bu kiremitler Akçakoca kiremitlerine en yakın örneklerdir. Gerek Boka Kotorska gerekse de Caerleon'da bulunmuş örnekler, tip kiremitlerin İ.S. 1. yüzyılın geç evresinde üretilmiş olduklarını gösterir. Akçakoca Roma yapısı içinde bulunmuş seramikler içinde (birkaç Hellenistik parça hariç) en erken örneklerin İ.S. 1. yüzyıla ait olması, kiremitle örtülü bu yapının da en erken İ.S. 1. yüzyıla tarihlenmesini gerektirir.

3-1-7- Amphoralar

Akçakoca Roma yapısı, A15 açması dolgusundan ele geçen seramik gruplarından bir diğeri, ticari amphoralardır. Antik dönemin en çok üretilen ve kullanılan seramik türü olan ticari amphoralar, İ.Ö. 7. yüzyıl- İ.S. 14. yüzyıl arası neredeyse tüm Akdeniz ve Karadeniz'in ürünlerini taşımış ve deyim yerindeyse, antik ticaretin hayat kaynağı olmuştur.

Ele geçen parçalardan anlaşıldığı kadarıyla, amphoralar yapının kullanım evresi ile çağdaştır. Tüm parçalar incelendiğinde, amphoraların daha ziyade Geç Roma olarak sınıflandırılan LR1, LR 2 ve LR 7 tipinde amphoralar oldukları anlaşılır (Şek. 12). Şek. 13 de görülen sivri dip, birçok gövde parçası da bulunmuş olan bir LR 2 amphorasına aittir. Scorpan'a göre en erken LR 2 amphoraları Dobrudja buluntularına göre İ.S. 2. yüzyıla tarihlenirken, Kuzey Karadeniz'de Eupatoria ve Kalos Limen buluntularına göre bu amphoralar İ.S. 1. yüzyıldan itibaren üretilmektedir (Opait, 2002, s. 295). Ovoidal veya küresel gövdeli bu amphoralar, ters konik formlu ağız yapısıyla ve omuza doğru açılan kısa konik boynuyla tanınır. Dönemlere göre farklı ebatlarda üretilmiş bu tipin, İ.S. 2-3. yüzyılda ortalama 80-90 lt. kapasiteye sahipken, 5.-6. yüzyıllarda 40-45 lt. lik daha küçük boyutlu tipleri üretilmiştir (Opait, 2002, s. 295-296). Yapılan kil analizleri, bu amphoraların daha çok Ege kökenli olduğunu ve Khios (Tsaravopoulos, 1986, Fig. 36-37), Knidos (Tuna, Empereur ve Picon, 1987, s. 49) ve Argolis (Zimmermann-Munn, 1985, s. 342-343) bölgesinde üretilmiş olabileceklerini gösterir.

Akçakoca LR2 amphorası, ucu bir topuz ile biten, küçük bir çıkıntı dibe sahiptir (Şek. 13) ve bu amphoraya ait olduğu anlaşılan gövde parçaları, amphoranın ovoidal bir forma sahip olduğunu gösterir. Bu form için en yakın örnek Chenorichens'kij de bulunmuş ve İ.S. 2. yüzyıla tarihlenmiştir (Opait, 2002, s.295).

LR2 amphoraları dışında, havuç formlu amphoralar olarak bilinen örnekler de ele geçmiştir (Şek. 12). Bu amphoralar, uzun ve dar bir ağız ve boyuna, dibe doğru sivrilen havuç formlu ve yivli bir gövdeye sahiptir. Kapasiteleri 4-7 lt. arasında değişir. İ.S. 4. yüzyılın sonu-İ.S. 5. yüzyılın başlarından itibaren üretilmeye başlarlar (Opait, 2002, s. 297). Bu örnekler dışında, LR1 amphoralarına ait kulpları dışında başka bir buluntu yoktur.

3-2- Cam Objeler

3-2-1- Unguentariumlar

Yapının zemini üzerinde, hiç zara görmeden günümüze kadar kalabilmiş, üç adet envanterlik değerinde cam unguentarium ele geçmiştir (Şek. 14 A-C).

İlk ve en erken örnek, Isings tarafından Form 26 olarak sınıflandırılan (Isings, 1957, s. 40.), pirifom ya da şişkin gövdeli unguentariumdur (Şek. 14A). Kısa boyunlu ve küresel gövdelidir. Ağız dışa çekiktir ve içe doğru kıvrılmıştır. Boyun ve gövde geçişi alet yardımıyla daraltılarak belirginleştirilmiştir. Genellikle mavi-yeşil renkte olmasına rağmen, Akçakoca örneğinin sarımsı yeşil tonda olduğu görülür. Bunun yanında, antik çağda camın bir yerden bir yere nakli kolay olmadığından, gezici atölyeler tarafından üretilmiş oldukları bilindiğinden Akçakoca'daki cam unguentariumların da, bizzat Akçakoca'da üretimi olabilecekleri göz önünde bulundurulması gereken bir ayrıntıdır.

Farklı merkezlerde ele geçen örnekler yardımıyla bu formun İ.S. 1. yüzyılın ortalarında üretilmeye başlandığı ve İ.S. 2. yüzyıl sonuna kadar üretildiği bilinmektedir (Isings, 1957, s. 40-41).

Farklı formlara sahip bu üç unguentariumdan **Şek. 14B** de görülen örnek, Isings tarafından yapılan sınıflandırmada “candlestick unguentaria” olarak tanımlanmış ve Form 82 adıyla sınıflandırılmıştır. Isings bu formu kendi içinde A1-A2-B1-B2 olarak gruplandırmıştır (Isings, 1957, s. 97-99). Yeşil renge sahip Akçakoca örneği, uzun boynu ve dip kısmı oyuklu, yarı-küresel haznelidir. Bu formuyla Isings tarafından yapılan sınıflandırmada Form 82 A1 grubuna dâhildir. Isings bu formun doğudaki merkezlerde gelişmiş olduğunu söyler. Doğudaki birçok merkezden ele geçmiş örnekler yardımıyla İ.S. 1-3. yüzyıllar arasına tarihlenir (Isings, 1957, s.98)⁷. Bergama Müzesi envanterinde yer alan benzer örnekler çoğunlukla İ.S. 2. yüzyıla tarihlidir (Atıla, Gürler, 2009). Tire Müzesi'nde yer alan benzer örnekler ise İ.S. 2. yüzyıl ilk yarısı ile 3. yüzyıl başına kadar tarihlenmektedir (Gürler, 2000, s. 53). Ayrıca Hayes tarafından Royal Ontario Müzesi'nde yer alan benzer örnekler yine İ.S. geç 2.-erken 3. yüzyıla tarihlenir (Hayes 1975, pl. 16-18).

Bir diğer unguentarium (**Şek. 14C**), koyu yeşil renge, uzun boyuna ve özellikle İ.S. 2. yüzyıl unguentariumlarına özgü torba şeklinde gövdeye sahiptir. Aynı sektörden pişmiş toprak örnekleri de çıkmış olan bu form, Isings tarafından Form 28b adıyla sınıflandırılır (Isings, 1957, s. 42-43). İlk örnekleri İ.S. 1. yüzyılın geç evresinde üretilirken, İ.S. 2. yüzyılda popülerlik kazanır ve İ.S. 4. yüzyıla kadar üretilir (Atıla, Gürler, 2008, s. 26). Tire Müzesi cam eserleri arasında form olarak çok benzeyen bir örnek İ.S. 2. yüzyıla tarihlenir (Gürler, 2000, s.39). Akçakoca örneği de, olasılıkla İ.S. 2. yüzyıl üretimi olmalıdır.

Katalog

Şişkin Gövdeli Unguentarium. Ağız Çapı 2.3 cm., Yükseklik 6.3 cm. Boyun Yüksekliği 2.5 cm., Gövde Yüksekliği 3.8 cm. Sarı renkte, irizeli.

Candle Stick Unguentarium. Ağız Çapı 2.2 cm., Yükseklik 10.3 cm. Boyun Yüksekliği 8 cm., Gövde Yüksekliği 2.3 cm., Kaide Çapı 4 cm., saydam, herhangi bir bozulma görünmüyor.

Piriform Unguentarium. Ağız Çapı. 2.5 cm., Yükseklik 13.8 cm., Boyun Yüksekliği 7.8 cm., Gövde Yüksekliği 6 cm., koyu yeşil renkte, sağlam.

3-3- Metal Objeler

Seramik ve cam objeler dışında, az miktarda metal obje de ele geçmiştir. Bunlar; bir adet bronz ayna kulpu, bir adet bronz bilezik ve bir adet demir strigilistir.

Antik dönem aynaları üzerine referans niteliğindeki çalışmalardan birini yapan G.

⁷ Isings özellikle Dura Europos'taki mezarlar (Tomb 24, İ.S. geç 1. yüzyıl; Tomb 13, İ.S. 2. yüzyıl sonu); Wa'r Abu Es Safa, (İ.S. 2-3. yüzyıl); Jerusalem, (Cave Tomb I, İ.S. geç 2. -erken 3. yüzyıl); Antonine-Limassol, (oasis gr 1, İ.S. 220.) gibi yerleşimleri tarihlemede baz almıştır. Isings a.g.e., 98.

Lloyd-Morgan, “İ.S. 1. yüzyıldan itibaren İtalya’da ve Roma imparatorluğu eyaletlerinde üretilen aynaların ataları Magna Graecia’da yaşayan Yunanlılar ve Etrüskler tarafından kullanılmıştır” der (Lloyd-Morgan, 1981). Lloyd-Morgan’ın Hollanda’daki Rijksmuseum koleksiyonunda yer alan Roma Dönemi aynaları üzerine yapmış olduğu yayını, Akçakoca Roma yapısı buluntuları arasında yer alan ayna kulpunun tanımlanmasında referans alınmıştır.

Akçakoca örneği, yaklaşık 12 cm. uzunluktadır. En üst kısmında, dairesel ayna gövdesini tutan mızrak formu bir tutucu kısım yer alır. Bu ana tutucu bölüm yanlardan kuş kanadı şeklinde çıkıntılarla desteklidir. Tutamak üzerinde üç yerde bilezik şeklindeki çıkıntılarla sıkıştırma yapılmış ve bu durum oluşan boğumların arasında üç tane şişkin bölümün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kulpu en alt bölümde, çok küçük bir “uç topuzla” son bulur (**Şek. 15**).

Lloyd-Morgan, Akçakoca örneğine benzer kulplara sahip aynaları “K Grubu” içinde “Ka” alt sınıfı olarak tanımlamıştır (Lloyd-Morgan, 1981, s.55). Bu sınıflandırmaya göre, bu tip kulplara sahip aynaların dairesel ana gövdelerinin dış kenarları yuvarlak deliklerle çevrilidir. Bu tip, özellikle Cisalpine kenti buluntularından yola çıkarak İ.S. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenir (Lloyd-Morgan, 1981, s.49). Slovenya, Ljubljana’da antik Emona (Sivec, 1992, s. 424) kentindeki kazılarda bulunmuş bir mezar içinde tespit edilen metal objeler arasında, Akçakoca örneğine benzer kulba sahip bir ayna da bulunmaktadır. Bir adet volütlü kandil, piriform unguentarium sayesinde bu mezar İ.S. 1. yüzyılın ilk yarısı-erken 2. yüzyıla tarihlenir (Sivec, 1992, s. 424, Abb.1).

Ayna kulpu yanında, aynı tabakada bulunmuş bir diğer metal obje; demir bir strigilis parçasıdır. Strigilisler üzerine bugüne kadar yapılmış kapsamlı bir çalışma yoktur. Bu objenin tipolojik gelişimi tam olarak oturmamıştır, dolayısıyla tarihlendirmek oldukça zordur. Akçakoca’da bulunmuş strigilisin, üzerindeki yoğun pas bu objenin demirden yapılmış olduğunu gösterir (**Şek. 16**). Bu obje için kesin tarih verememekle birlikte, ayna kulpu ile aynı tarihten yani İ.S. 1. yüzyılın içinden olması gerekir.

Yapıda bulunmuş son metal obje ise bronz bir bileziktir. Oldukça iyi korunmuş olan bu bilezik (**Şek. 17**), bu yapıya takılarıyla birlikte gömülmüş ya da kemikleri getirilmiş bir kadının da varlığını gösterir. Olasılıkla İ.S. 1-2. yüzyıl arasında bir tarihten olmalıdır.

Sonuç

Konuralp Müzesi uzmanları tarafından uzun uğraşlar sonucunda, oldukça zor bir arazide ortaya çıkarılan ve bu yayına konu olan yapı, arkeolojik açıdan olduğu kadar, arkeolojik eserlerin bir kısmının farklı coğrafyalara özgü olması nedeniyle, antik dönem ticareti açısından da önemli sonuçlar ortaya koydu. Ancak bu sonuçlara değinmeden önce, yapıda ele geçen iskeletler üzerinden yapının işlevini anlamak gerekir. İskeletler ve tüm arkeolojik malzemenin, yapının tabanı üzerindeki yaklaşık 25 cm. lik tabakadan ele geçtiği ve arkeolojik materyalin İ.S. 1-5. yüzyıllar arasına tarihlendiği göz önüne alındığında, söz konusu yapının yaklaşık 500 yıl kullanılmış olması gerektiği anlaşılır. Tanımlama ve yayın çalışması devam eden iskeletler üzerinden bir şey söylemek henüz mümkün olmadığından, şimdilik yapının yalnızca mezar ya da bir kemiklik olabileceği söylenebilir. Yapının mimarisinden kullanım evreleri ile ilgili net bir bilgi alınmasa da

arkeolojik eserlerin tamamının yapı zemini üzerinden ele geçmiş olması, bu yapının uzun süreli kullanıldığını ve olasılıkla son kullanım evresi olan İ.S. 6. yüzyıldan itibaren bir daha kullanılmadığını gösterir. Bir diğer sonuç ise Hellenistik Dönem'e tarihli bir kalıp yapımı kase ile iki adet unguentarium (9A-9B) parçasının bulunmuş olmasıdır. Bu arkeolojik eserler, Hellenistik Dönem'de olası bir yerleşimin varlığına işaret edebilecek buluntular olarak değerlendirilmelidir. Kent içine ileriki süreçte yapılacak kazılar bu durumu net bir biçimde ortaya koyacaktır.

Arkeolojik malzemeye gelince, incelenen eserlerin tamamına yakınının İ.S. 1. ve 2. yüzyıllara ait olması yapının yoğun olarak bu tarihler içinde kullanıldığını gösterir. Özellikle çatı kiremitlerinin de söz konusu tarihlere ait olması, yapının inşa edildiği tarihi de vermesi açısından ayrıca önemlidir. Bunun dışında, İ.S. 4-6. yüzyıllara tarihleyebileceğimiz iki adet kandil ve amphora parçaları olasılıkla yapının son kullanım evresine ait olmalıdır. Kazı sırasında bulunmuş, kalıp yapımı kase, bozuk üretim kase parçası ve yayına dâhil edilmemiş olan İ.S. 9-13.yüzyıllara ait seramik parçalarının, bu yapı ile bir ilgisi olduğu düşünülmemektedir. Bu malzeme, bir yamaca inşa edilmiş bu yapının üzerine akan topraktan karışmış olmalıdır.

Kandiller içinde Şek. 9E özellikle Kırım'daki kazılarda çokça bulunmuş olması nedeniyle araştırmacılar tarafından Karadeniz'in yerel üretimi olarak tanımlanırken, Şek. 9F'de görülen kandil tipik Kuzey Afrika kırmızı astarlı seramik grubuna aittir. Bu da, özellikle İmparatorluğun geç evresinde, Karadeniz ile Akdeniz arasındaki ilişkinin bir göstergesi olması açısından değerli bir buluntudur.

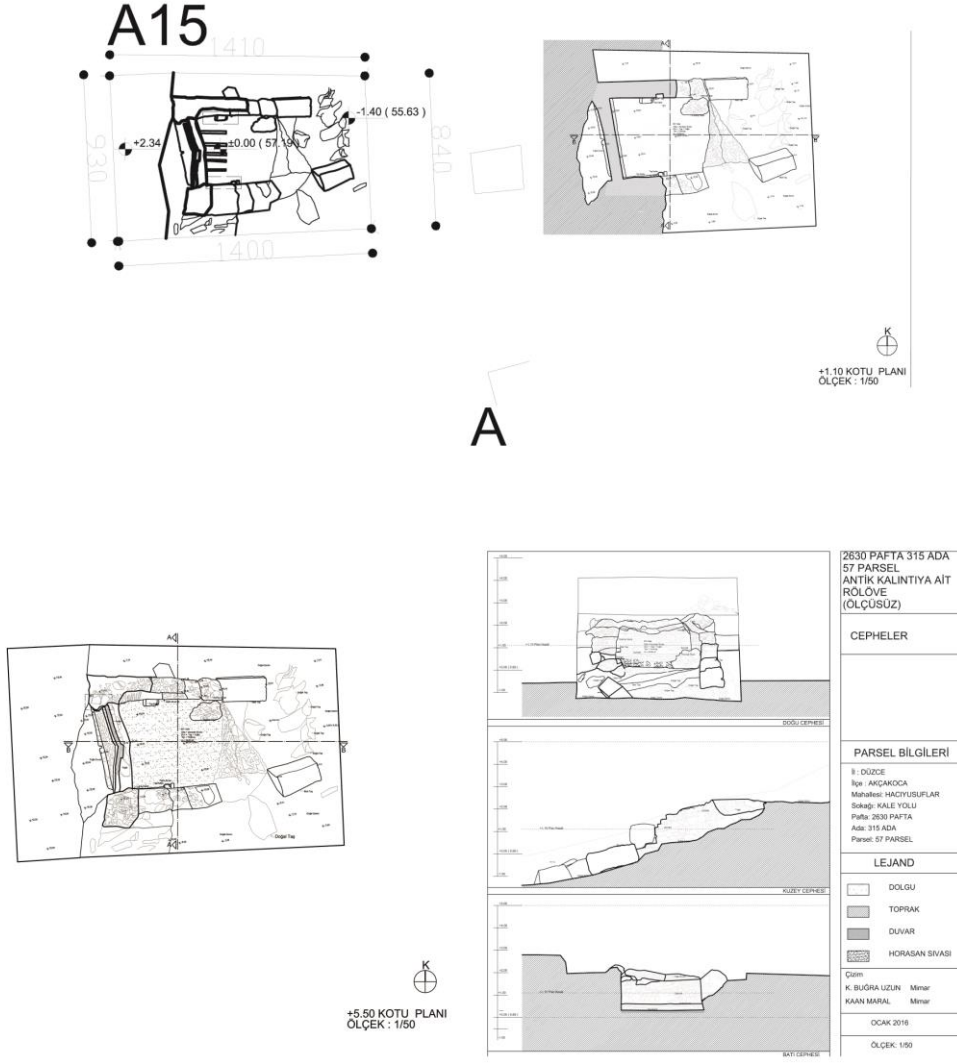
Şek. 1. AKÇAKOCA Roma yapısı kazı alanını gösteren harita.

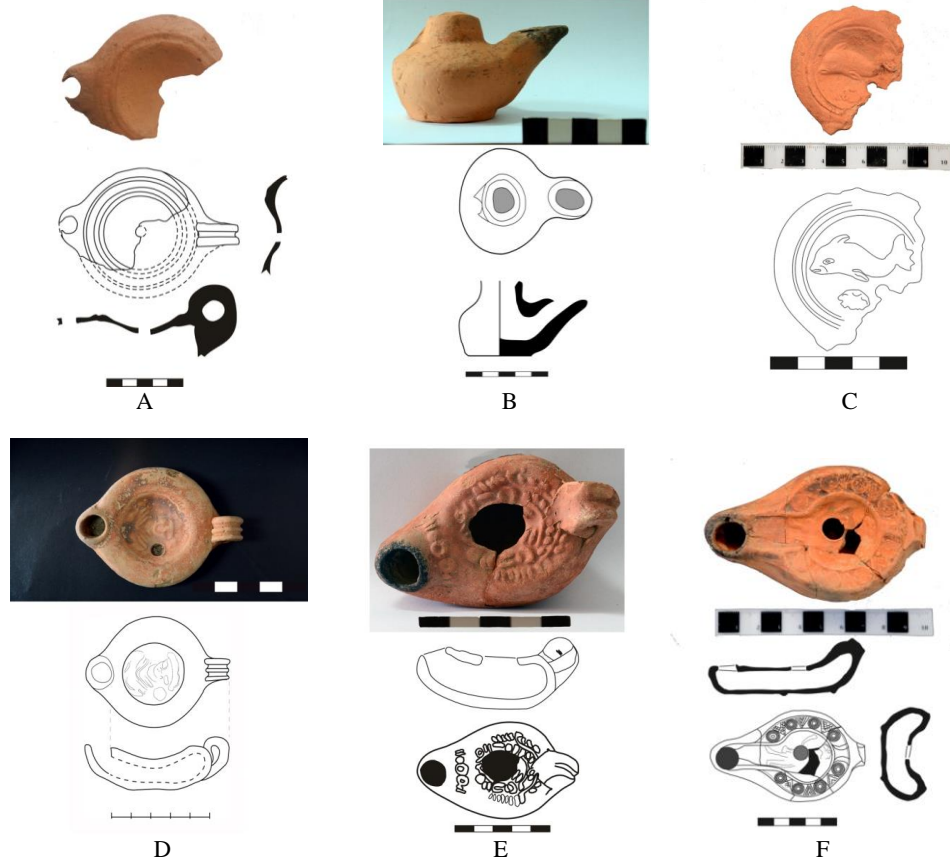
Şek. 2. Akçakoca Roma yapısı kazı öncesi ve kazı sırasındaki durumu.

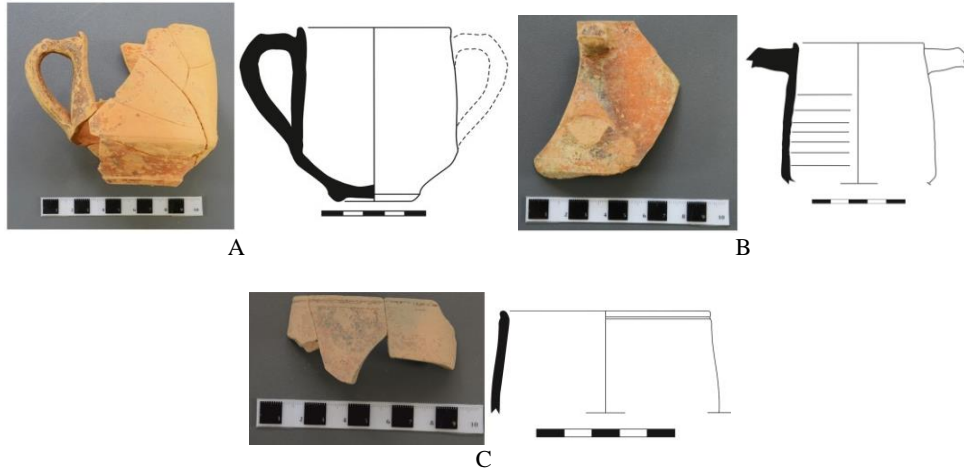
Şek. 3. Akçakoca Roma yapısı zemini ve yanık tabakası.

B
Şekil 4. Akçakoca Roma Yapısı plan, görünüş ve kesit çizimleri.

Şekil 5. Akçakoca Roma yapısı pişmiş toprak kandiller.

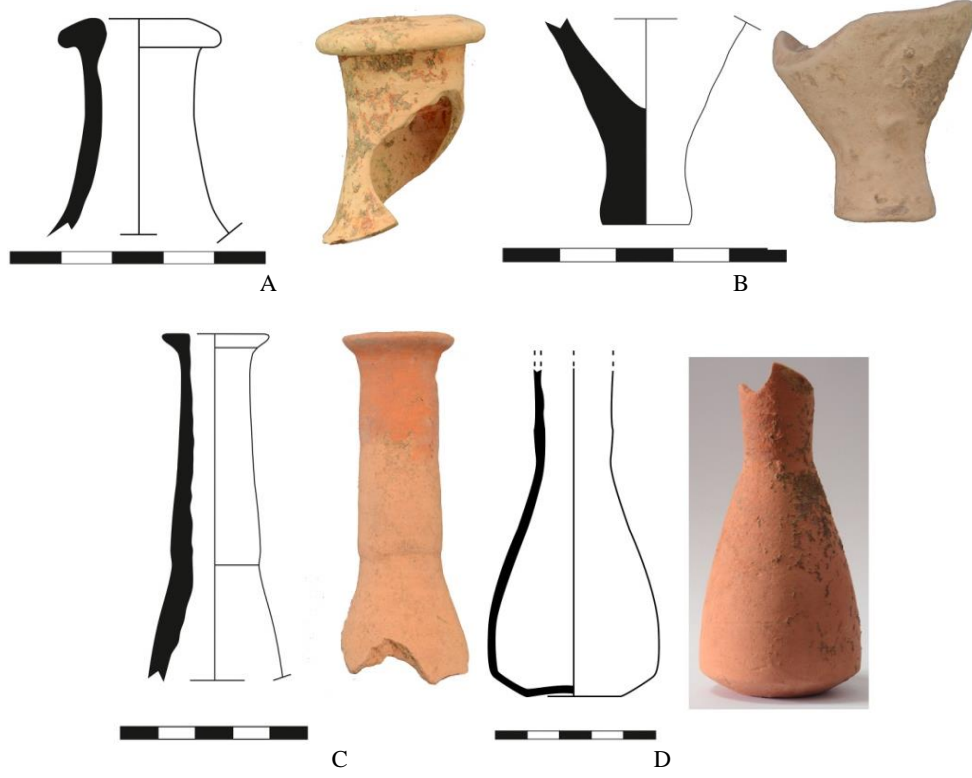
Şekil 6. Akçakoca Roma yapısı çift kulplu bardaklar.

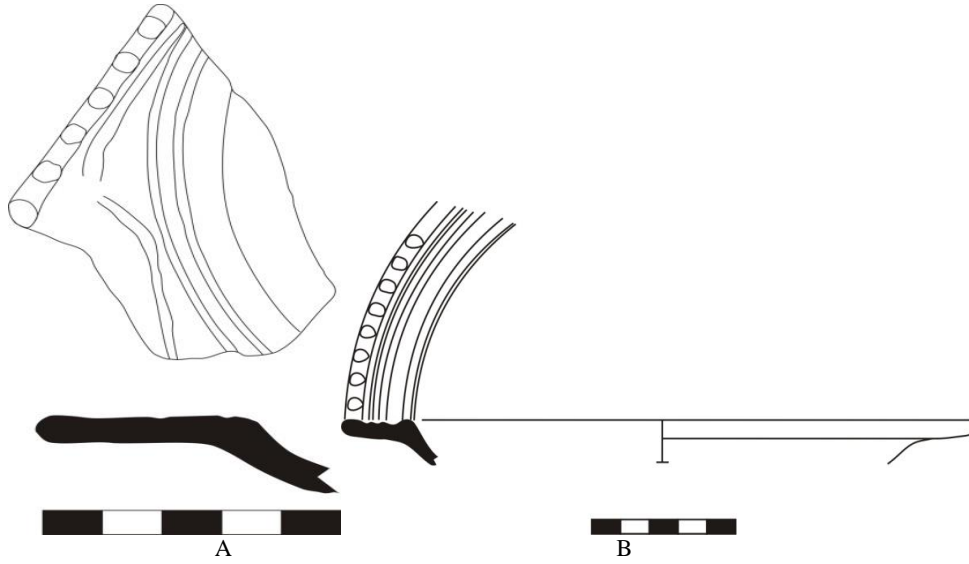
Şekil 7. Akçakoca Roma yapısı kalıp yapımı kase parçası.

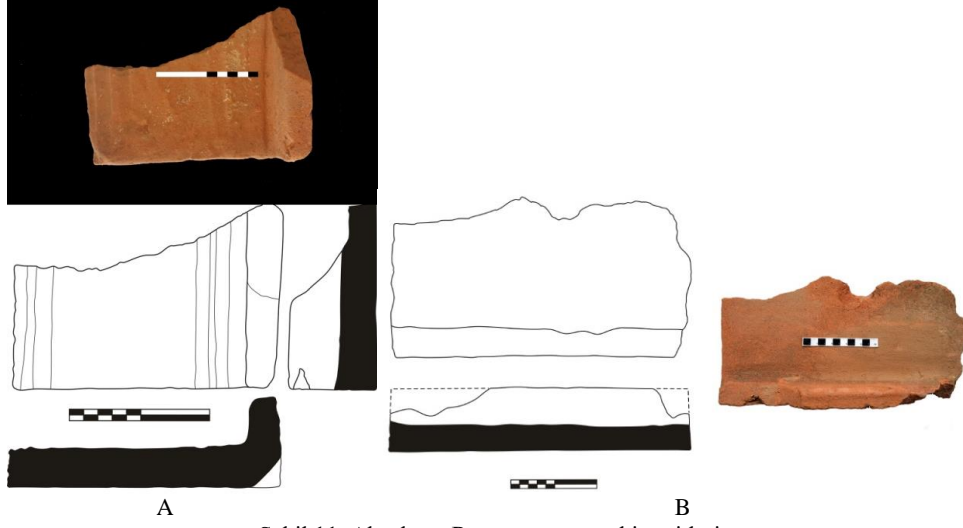
Şekil 8. Akçakoca Roma yapısı bozuk üretim kase.

Şekil 9. Akçakoca Roma yapısı pişmiş toprak unguentariumlar

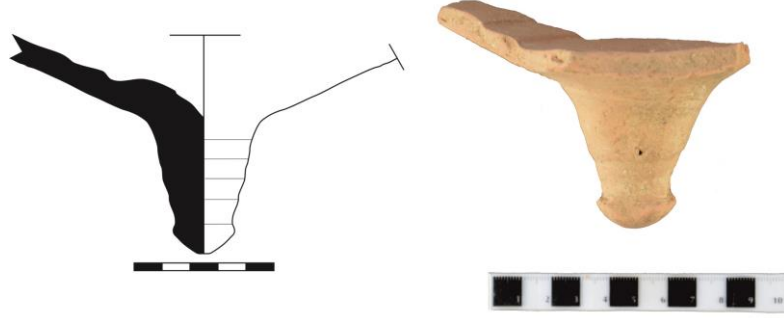
Şekil 10. Akçakoca Roma yapısı Pontik tabaklar.

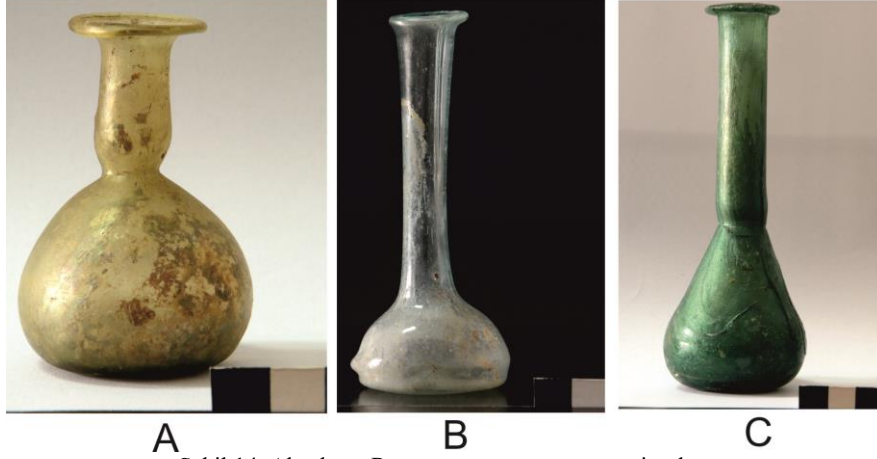
Şekil 11. Akçakoca Roma yapısı çatı kiremitleri.

Şekil 12. Akçakoca Roma yapısı amphora parçaları.

Şekil 13. Akçakoca Roma yapısı LR2 amphora dibi.

Şekil 14. Akçakoca Roma yapısı cam unguentariumları.

Şekil 15. Akçakoca Roma yapısı bronz ayna kulbu.

Şekil 16. Akçakoca Roma yapısında strigilis parçası.

Şekil 17. Akçakoca Roma yapısı bronz bilezik.

Kaynakça

- ANDERSON-Stojanovic, V. R. (1987). "The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria", *AJA* 91, No. 1, 1987, 105-122.
- ANSELMİNO, Pavolini, L. C- Saguì - St. Tortorella, L.- Tortorici, E. (1981). *Atlante I : Atlante delle Forme ceramiche, I. Ceramica fine romana nel Bacino mediterraneo (medio e tardo impero)*, A. Carandini (dir.), Enciclopedia dell'arte antica, Enciclopedia Italiana, Rome.
- ATİLA, C.-GÜRLER, B. (2008). Bergama Müzesi Cam Eserleri, 26. *AST*, 1.Cilt, Ankara, 23-36.
- ATİLA, C.-GÜRLER, B.(2009) Bergama Müzesi Cam Eserleri. Çağdaş Matbaa. İzmir.
- BONİFAY, M. (2005). "Observations sur la typologie des lampes africaines (IIe.-VIIe siècle)", *In* : L. Chrzanovski (dir.), *Lychnological Acts 1. Actes du 1er Congrès international d'études sur le luminaire antique (Nyon-Genève, 29.IX - 4.X.2003)* (Monogr. Instrumentum, 31), Montagnac, 31-38.
- CİVELEK, A. (2008). Phokaia'da Bir Volütlü Kandil Atölyesi. *Colloquium Anatolicum VII*, 115-135.
- CRNOBRNJA, A. N. (2006). *Cult Purpose of Roman Lamps in Moesia Superior*, Ed. Miroslav Lazić, Belgrade.
- De GRAAUW, A. (2014). *Ancient Ports and Harbours, Vol. 1 The Catalogue*. <http://www.ancientportsantiques.com/wp-content/uploads/pdf/AncientPortsVol-I-List.pdf>
- DENEAUVE, J. (1969). *Lampes de Carthage*, CNRS, *Etudes d'Antiquités Africaines*, Paris.
- DEREBOYLU, E. (2003) "Daskyleion Kabartmalı Kâseleri ve Batı Yamacı Kapları", *Varia Anatolica XV*, Istanbul, 55-63.
- FIRAT, M. - Metin, H. (2011). "Isparta Arkeoloji Müzesi Envanterinde Yer Alan Bir Grup Kandil", *Arkeoloji Dergisi (İsmail Fazlıoğlu Anısına) XVII*, 143-154.
- FONTANA Yılmaz, S. (2015). *Tios Kırmızı Astarlı İnce Roma Seramiği, İçinde: Zonguldak'ta Bir Antik Kent: TIOS. 2006-2012 Arkeolojik Çalışmaları ve Genel Değerlendirme* (s. 306-360), Sümer Atasoy-Şahin Yıldırım (Eds), Ankara: Ofset Fotomat.
- GASPERETTI, G. (2003). "Osservazioni Preliminari sulla Ceramica Romana di Iassos", *Varia Anatolica XV*, 141-163.
- GRANDI, E. (2007). *Late Antique and Early Medieval (5th-7th century A.D.) fine pottery from Lagoon of Venice*. *BYZAS 7*. İstanbul: Ege.
- GÜRLER, B. (2000). *Tire Müzesi Cam Eserleri*. Ankara: Milli Kütüphane
- HANOUNE, R. (1970). "Lampes de Graviscae", *Mélanges d'archéologie et d'histoire*, T.82, 237-262.
- HAYES, J.W. (1972). *Late Roman Pottery*, London: British School at Rome.
- HAYES, J.W. (1975). *Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum*, Toronto: The Museum.

- HAYES, J.W. (1976). *Roman Pottery in the Royal Ontario Museum*, Toronto: Royal Ontario Museum.
- HAYES, J.W. (2008). *Roman Pottery: Fine-Ware Imports. The Athenian Agora Vol. 32*, Princeton /New Jersey: American School of Classical Studies at Athens.
- ISINGS, C. (1957). *Roman Glass from dated Finds. Archaeologia Traiectina II*, Groningen/Djakarta.
- KHAZDAN, A.P. (1991). *The Dictionary of Byzantium 2*. Oxford University Press.
- LLOYD-MORGAN, G. (1981). *The Mirrors. Description of the Collections in the Rijksmuseum G.M. Kam at Nijmegen IX*, Netherland.
- MALAMIDOU, V. (2005). *Roman Pottery in Context. Fine and Coarse wares from five sites in North-Eastern Greece. BAR Int. Series 1386*.
- MARABINI Moevs, M. T. (1973). *The Roman Thin Walled Pottery: From Cosa (1948-1954)*. Rome: American Academy in Rome.
- NIELSEN, T. H. (1997). *Yet More Studies in the Ancient Greek Polis (Historia: Einzelschriften)*. Germany: Franz Steiner Verlag
- OPAIT, A. (2002). *The Eastern mediterranean Amphorae in the Province of Scythia. Transport Amphorae Trade in the Eastern Mediterranean. (s. 293-308)*. J. Eiring-J. Lund. (Ed.) *Monographs of the Danish Institute at Athens Vol. 5*.
- Marcianus. *Periplus Maris Exteri*. K.O Müller (ed.), 1885.
- PERLZWEIG, J. (1961). *Lamps of the Roman Period: First to Seventh century after Christ. Athenian Agora Vol. VII*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- POLUDNIKIEWICZ, A. (2011). *Megarian Bowls from Tell-Atrib. Classica Orientalia. Essays Presented to Wiktor Andrzej Daszewski on his 75th Birthday (s. 425-439)* Henryk Meyza, Iwona Zych (eds.). Warsaw: Polish Center of Mediterranean Archaeology
- ROBINSON, H.S. (1959). *Pottery of the Roman Period, Athenian Agora V*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- ROTROFF, S.I. (1982). *Hellenistic Pottery. Athenian and Imported Molmade Bowls. Athenian Agora XXII*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- ROTROFF, S.I. (2006). *Hellenistic Pottery. The Plain Wares. Athenian Agora XXXIII*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- ROYAL, J.G. (2012). "Illyrian Coastal Exploration Program (2007-2009): The Roman and The Late Roman Finds and Their Contexts" *AJA Vol 116, No 3*, 405-460.
- SEVİN, V. (2001). *Anadolu Tarihi Coğrafyası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- SIVÉC, I. (1992). *Die Kästchenbeschläge aus Emona. Acta of the 12th International Congress on Ancient Bronzes, Nederlandse Archeologische Rapporten 18*, Nijmegen, 424-426.
- TSARAVOPOULOS, A. (1986). "The City of Chios. A Contribution to the Topography of the City from the Results of Rescue Excavations.", *HOROS IV*, 124-144.
- TUNA, N., Empereur, J.Y., Picon, M. (1987). *Rapport préliminaire de la prospection*

-
- archéologique turco-française des ateliers d'amphores de Resadiye-Kiliseyani sur la Péninsule de Datça. *Anatolia Antiqua/Eski Anadolu, Varia Anatolica I*, 47-50.
- WOHL, B.L. (1981). A Deposit of Lamps from the Roman Bath at Isthmia, *Hesperia* 50, No:2, 112-140.
- ZEYREK, T., Çelik, G. B. (2005). *Prusias ad Hypium Kieros/Anadolu'nun Kuzeybatısında Antik Bir Kent*, İstanbul: Ege.
- ZIMMERMANN-MUNN, M.L. (1985). "A Late Roma Kiln Site in the Hermionid, Greece", *AJA* 89,342-343.
- ZHURAVLEV, D. V. (2007). Siro-palestinskie svetil'niki I ikh imitatsii rimskogo I vizantiyskogo vremeni iz Khersonesa. In: *Problemy isorii, philologii, kul'tury* (Moscow, Magnitogorsk), 339–355.
- ZHURAVLEV, D.V. (2009). Bosporan hellenistic "Jug-Shaped" lamps, *Monographies Instrumentum 44. Le Luminaire antique. Lychnological Acts 3*, Eds. Monique Mergoïl *Actes du 3e Congrès International d'études de l'ILA, Université d'Heidelberg*, 21 - 26. IX., s. 365-371.
- ZHURAVLEV, D.V. (2012). "Syro-Palestinian Lamps from Chersonesos and Their Derivatives of the Roman and Byzantine Period", *Rei CretariÆ RomanÆ Favtorvm Acta* 42, 23-32.